

Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού, *Γενετική Σύνταξη. Το Πρότυπο Κυβέρνησης και Αναφορικής Δέσμευσης*. Αθήνα 2002: Εκδόσεις Καρδαμίτσα, σελίδες 285*.

Το βιβλίο αυτό της κ. Δήμητρας Θεοφανοπούλου-Κοντού, καθηγήτριας Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, έρχεται να καλύψει θεματικά ένα μεγάλο κενό στην ελληνική βιβλιογραφία. Πρόκειται πρωτίστως για την παρουσίαση και ανάλυση του Προτύπου της Κυβέρνησης και Αναφορικής Δέσμευσης (Government and Binding Theory) της Γενετικής Γραμματικής (Chomsky 1981, 1986), στην οποία ωστόσο συμπεριλαμβάνεται αναφορά τόσο σε παλαιότερες φάσεις της Θεωρίας (Chomsky 1957, 1965, 1970) όσο και σε νεότερες εξελίξεις της (Chomsky 1989) που φθάνουν έως και το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα (Chomsky 1992, 1995), όπως θα αναφέρουμε συνοπτικά παρακάτω.

Η ίδια η συγγραφέας στον πρόλογο της κατατάσσει το βιβλίο της στην κατηγορία των εγχειριδίων, που απευθύνονται σε όσους ασχολούνται με τη Γενετική Μετασχηματιστική Γραμμα-

τική. Παρόμοια έργα απαντώνται ήδη αρκετά στην ξένη βιβλιογραφία, ιδιαίτερα στην αγγλική γλώσσα, η οποία άλλωστε αποτέλεσε τη γλώσσα αναφοράς για την εν λόγω Θεωρία (αναφέρω ενδεικτικά τα έργα των Riemsdijk & Williams (1986), Radford (1988), Haegeman (1994), Webelhuth (1995) Culicover (1997), Ouhalla (1999), Carnie (2002) μεταξύ άλλων)¹.

Η συμβολή όλων αυτών των έργων στη Γλωσσολογία είναι πολλαπλή και πολύπλευρη, διότι κάθε συγγραφέας με την ιδιαιτερότητα της παρουσίας, την έκταση που αφιερώνει στις υποθεωρίες και στα επιμέρους ζητήματα, τα παραδείγματα, τις παρατηρήσεις και τις επισημάνσεις, τα ερωτήματα και τους προβληματισμούς, την αναφορά σε επιμέρους γλώσσες συντελεί με τον δικό του τρόπο στην εμπάθυνση, την αποσαφήνιση αλλά και το σπουδαιότερο, στον έλεγχο της Θεωρίας, την εφαρμογή και την εξέλιξή της.

Με δεδομένη αυτήν την εμπειρία και αναγνωρίζοντας τη συμβολή των επιμέρους γλωσσών στη διαμόρφωση της Θεωρίας αλλά και με ιδιαίτερη ευαισθησία για την ελληνική γλώσσα, η Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού

* Ευχαριστώ θερμά τη Δέσποινα Χειλά-Μαρκοπούλου για την πολύτιμη βοήθειά της, τις παρατηρήσεις και τα σχόλια.

1. Αλλά και στη γερμανική γλώσσα, απ' όσο είμαι σε θέση να γνωρίζω, χαρακτηριστικά για την εν λόγω φάση της Θεωρίας είναι τα έργα των Fanselow & Felix (1987), Stechow & Sternefeld (1988), Grewendorf (1988).

αναλαμβάνει το δύσκολο αυτό εγχείρημα, να προσφέρει ένα τόσο αξιόλογο έργο στο ελληνόγλωσσο επιστημονικό κοινό. Το βιβλίο της είναι το μοναδικό ελληνόγλωσσο έργο για τη Σύνταξη, που βασίζεται στο συγκεκριμένο Πρότυπο της Γενετικής Γραμματικής². Ανάλογο έργο είχε εκπονήσει η ίδια παλαιότερα για τις προηγούμενες φάσεις της Θεωρίας (Μετασηματιστική Σύνταξη, 1989). Έτσι, η παρούσα έκδοση μπορεί να θεωρηθεί συνέχεια, επέκταση και εξέλιξη σε πολλά επίπεδα.

Μολονότι η συγγραφέας κατατάσσει το βιβλίο αυτό στα εγχειρίδια γιατί έχει ως στόχο να καταστήσει «προσιτές στους φοιτητές της Γλωσσολογίας και στο ευρύτερο επιστημονικό κοινό τις βασικές αρχές της θεωρίας» (βλ. πρόλογο, σελ. 5), μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι το έργο της όχι μόνο εκπληρώνει αλλά υπερβαίνει το στόχο του για τους λόγους που θα εξηγήσουμε παρακάτω. Θα αναφερθώ εδώ³ κυρίως σε ό,τι η ίδια έχω αποκομίσει ως απλός και ως ειδικός αναγνώστης, αλλά και από την εμπειρία που απέκτησα χρησιμοποιώντας το στη διδασκαλία. Αρχικά θα παρουσιάσω αδρομερώς τα επιμέρους κεφάλαια του βιβλίου, παραθέτοντας παράλληλα και ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα, ενώ στη συνέχεια θα

προβώ σε ορισμένες παρατηρήσεις και σχόλια.

Το βιβλίο είναι διαρθρωμένο σε έντεκα κεφάλαια, από τα οποία το πρώτο είναι εισαγωγικό, τα εννέα επόμενα αποτελούν τον κορμό του βιβλίου, καθώς σ' αυτά αναλύονται οι καθολικές αρχές-υποθεωρίες του Προτύπου, ενώ το τελευταίο, ενδέκατο κεφάλαιο (Επίμετρο), αποτελεί μια εισαγωγή στην τελευταία φάση της Θεωρίας (Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα).

Στο πρώτο κεφάλαιο «Μετασηματιστική Σύνταξη: Γενικά – εισαγωγικά» η συγγραφέας κάνει μια σύντομη αλλά απαραίτητη κατατοπιστική αναδρομή σε προηγούμενες φάσεις της Θεωρίας (κυρίως 1965), όπου αναφέρει και εξηγεί βασικές έννοιες και όρους της πρώιμης Μετασηματιστικής Γραμματικής, οι οποίες κατόπιν εγκαταλείπονται ή συνεχίζουν να ισχύουν τροποποιημένες και στις επόμενες φάσεις (π.χ. η έννοια και η μορφή του φραστικού δείκτη, η έννοια του μετασηματισμού, η διαφοροποίηση δύο επιπέδων στην πρόταση, βαθείας και επιφανειακής δομής). Οι βασικές αυτές έννοιες δεν καταγράφονται με απλό ορισμό, αλλά εξηγούνται μέσω παραδειγμάτων, έτσι ώστε να καθίστανται κατανοητές ακόμη και στον αμήτητο αναγνώστη. Είναι χαρακτηριστική,

2. Δεν λησμονούμε βεβαίως να αναφέρουμε το βιβλίο της Ειρήνης Φιλιππάκη-Warburton (1992) «Εισαγωγή στη σύγχρονη Γλωσσολογία», το οποίο αφιερώνει ένα κεφάλαιο στη Σύνταξη, βασισμένο επίσης στο συγκεκριμένο Πρότυπο.
3. Αποφεύγω να κάνω λόγο για τη γενικότερη προσφορά της στο χώρο της Γλωσσολογίας, όχι γιατί το έργο της είναι γνωστό στο πανελλήνιο, αλλά αφενός γιατί υπάρχουν άλλοι αρμοδιότεροι να το πράξουν και αφετέρου διότι προσωπικά αισθάνομαι αδυναμία για να ανταπεξέλθω σε κάτι που με υπερβαίνει.

για παράδειγμα, η εκτενής αναφορά στη γνωστή, –αλλά σε ποιο βαθμό προσιτή;– θεμελιακή και πολυσυζητημένη διάκριση του Chomsky ανάμεσα στη γλωσσική ικανότητα και τη γλωσσική πλήρωση (σελ. 11-15), κατά την οποία δεν ορίζονται απλώς οι έννοιες, αλλά με ανάλυση των χαρακτηριστικών ή των εμπλεκόμενων εννοιών (π.χ. της δημιουργικότητας της γλώσσας ως χαρακτηριστικού της γλωσσικής ικανότητας του φυσικού ομιλητή) και με συγκεκριμένα παραδείγματα, ο αναγνώστης οδηγείται στην κατανόηση αυτής της διάκρισης. Με τον τρόπο αυτόν εξοικειώνεται σταδιακά με τις διάφορες έννοιες –σύμφωνα άλλωστε και με τον στόχο που θέτει η ίδια η συγγραφέας (σελ. 10)–, ούτως ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθήσει την τροποποίησή τους αλλά και τη λογική της εξέλιξης της Θεωρίας μέσω της αποτίμησης του Προτύπου που επιχειρεί η συγγραφέας για τις επιμέρους φάσεις. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο άλλωστε αφιερώνει την τελευταία ενότητα του πρώτου κεφαλαίου (κεφάλαιο 1.6) σε μια ιστορική αναδρομή, με την οποία παρουσιάζει τους βασικούς σταθμούς στην εξέλιξη της Γενετικής Μετασχηματιστικής Γραμματικής από το 1957 έως το 1981 (Πρότυπο Συντακτικών Δομών 1957, Βασική Θεωρία 1965, Διευρυμένη Βασική Θεωρία 1970 κ.εξ.). Εδώ πολύ συστηματικά καταγράφει τις μεταβολές των κυριότερων εννοιών-αρχών της Γενετικής Μετασχηματιστικής Γραμματικής στις φάσεις αυτές (βλ. π.χ. σελ. 32, την αντικατάσταση του μετασχηματιστικού τμήματος από τον γενικό κανόνα *μετακίνησε το α*, στον

οποίο υπακούουν οι μετασχηματισμοί) και προετοιμάζει για το κυρίως μέρος του βιβλίου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο «Κυβέρνηση και Αναφορική Δέσμευση: το θεωρητικό πλαίσιο» σκιαγραφείται το περιεχόμενο των αρχών-υποθεωριών του Προτύπου της Κυβέρνησης και Αναφορικής Δέσμευσης και εξηγούνται συνοπτικά οι λόγοι, οι οποίοι οδήγησαν «από ένα σύστημα κανόνων προς ένα γενικευμένο σύστημα καθολικών αρχών» (σελ. 35). Επίσης, το Πρότυπο συσχετίζεται με την Καθολική Γραμματική, νοούμενη ως σύστημα αφηρημένων εγγενών καθολικών αρχών και παραμέτρων, οι οποίες ερμηνεύουν τη διαγλωσσική ποικιλία. Κατόπιν περιγράφεται συνοπτικά η διάθρωση του Προτύπου στις αρχές-υποθεωρίες του, ενώ ιδιαίτερα σημαντική είναι η πρώτη αποτίμηση του Προτύπου (κεφάλαιο 2.2.3), κατά την οποία η συγγραφέας τονίζει τη δυναμική του ως Θεωρίας, εκτιμώντας ότι πληροί τα κριτήρια της περιγραφικής και ερμηνευτικής επάρκειας για την ανάλυση και κατανόηση της παραγωγής της γλώσσας.

Το τρίτο εκτενές κεφάλαιο «Φραστικός Δείκτης: Σύνταξη του Χ-τονούμενου» αναφέρεται στην τροποποίηση του φραστικού δείκτη, όπως αυτή καθορίζεται πλέον από τους κανόνες της Σύνταξης του Χ-τονούμενου. Κατ' αρχήν παρουσιάζεται το γενικευμένο σχήμα και στη συνέχεια αναλύονται βάσει αυτού όλες οι βασικές κατηγορίες (O, P, Προθ., E) αντιπαροβολικά με παραδείγματα τόσο από την αγγλική όσο και από την ελληνική γλώσσα, ώστε να επιτυγχάνε-

ται η αναγωγή στην καθολικότητα του σχήματος. Η ανάλυση των επιμέρους φράσεων είναι αρκετά διεξοδική, καθώς επισημειώνονται οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν τα ελληνικά δεδομένα σε σχέση με τη δόμηση των φράσεων. Για παράδειγμα της δίνεται η ευκαιρία να επισημάνει και να συζητήσει το θεωρητικό πρόβλημα της διάκρισης του συμπληρώματος από το προσάρτημα σε σχέση με τη γενική πτώση της ΟΦ μετά από όνομα (σελ. 54) ή τη δόμηση της ΠροθΦ με επιρρήματα και σύνθετες προθέσεις (σελ. 59-63). Αρκετά αναλυτική – στο βαθμό που είναι επικτό σ' αυτό το σημείο – είναι και η παρουσίαση των λειτουργικών κατηγοριών τόσο στη δομή της ΟΦ όσο και της πρότασης. Επειδή η εισαγωγή των λειτουργικών κατηγοριών, καθώς και θέματα που αφορούν τον αριθμό και το είδος τους είναι αρκετά ευρύ και ακανθώδες ζήτημα, ώστε να καλυφθεί πλήρως στο κεφάλαιο αυτό, η συγγραφέας δεν παραλείπει να αναφέρει –όπως άλλωστε συνηθίζει να κάνει με μεγάλη συνέπεια σε όλο το βιβλίο– βασικές αναλύσεις μελετητών και να παραπέμπει τους ενδιαφερόμενους στη σχετική σύγχρονη ελληνική και ξένη βιβλιογραφία (βλ. λ.χ. την εξέλιξη της ΟΦ σε Φράση Άρθρου και τις εκεί παραπομπές, σελ. 71-75). Στο ζήτημα των λειτουργικών κατηγοριών επανέρχεται εξάλλου στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου. Σε όλο αυτό το πολύ βασικό για τη Θεωρία και ουσιαστικό για τα επόμενα κεφάλαια μέρος, όπου γίνεται μια ενδελεχής ανάλυση των φράσεων και της πρότασης, η συγγραφέας τονίζει τόσο τα

θεωρητικά προβλήματα που προκύπτουν όσο και τα ερωτήματα που εγείρονται σε σχέση με τα ελληνικά δεδομένα, πολλά από τα οποία εξετάζει σε επόμενα κεφάλαια.

Στο τέταρτο κεφάλαιο «Λεξικό και θεματικοί ρόλοι» περιγράφονται αναλυτικά οι συντακτικές και σημασιολογικές πληροφορίες των λημμάτων που περιλαμβάνονται στο Λεξικό, με επιπλέον αναφορές σε παλαιότερες φάσεις της Θεωρίας και παρουσιάζεται πολύ συστηματικά η περίπτωση των θεματικών ρόλων, όπου με ένα πλήθος επιλεγμένων παραδειγμάτων γίνονται κατανοητές όχι μόνο οι εμπλεκόμενες έννοιες αυτές καθυτάς (π.χ. θ-ρόλος, θεματική εσχάρα, θ-κριτήριο) αλλά και η σημασία της παρέμβασης των θεματικών ρόλων στην ορθή παραγωγή του λόγου. Αυτό επιτυγχάνεται με τον συσχετισμό αφενός της συντακτικής με τη θεματική δομή και αφετέρου με τον συσχετισμό της θ-Θεωρίας με τις άλλες αρχές του Προτύπου (Θεωρία Πτώσης και Θεωρία Ελέγχου).

Στο πέμπτο κεφάλαιο «Θεωρία Πτώσης» γίνεται αρχικά η θεμελιακή διάκριση μεταξύ δομικής και εγγενούς πτώσης. Ακολουθείται και εδώ η ίδια μεθοδολογία: παρουσιάζονται οι συνθήκες απόδοσης της δομικής πτώσης στην αγγλική πρόταση, όπου τα αποτελέσματα από την εφαρμογή της Θεωρίας δεν αφήνουν ασάφειες, για να εξεταστούν στη συνέχεια τα δεδομένα της Ελληνικής, όπου τίγονται διάφορα προβλήματα ως προς την ανωτέρω διάκριση σε σχέση με τη δήλωση/παράλειψη υποκειμένου, τη θέση και τη σειρά των όρων, την περί-

πτώση των ελεύθερων αναφορικών προτάσεων κ.ά. (κεφάλαιο 5.3.2). Ιδιαίτερα χρήσιμη – αν και σε πυκνό λόγο – είναι η αναφορά στα προβλήματα απόδοσης της πτώσης του υποκειμένου στην ελληνική γλώσσα, κατά την οποία σταχυολογούνται τα συναφή με το υποκείμενο ζητήματα (λεξικό ή κενό υποκείμενο, θέση παραγωγής του σε συνάρτηση με τη σειρά των όρων, την πτώση κ.τ.λ., σελ. 119-121). Ταυτόχρονα καταγράφονται ορισμένες βασικές αναλύσεις μελετητών από το 1982 έως σήμερα με παραπομπές στη σχετική βιβλιογραφία. Έτσι ο αναγνώστης σχηματίζει μια γενική εικόνα της γλωσσολογικής έρευνας σχετικά με το ζήτημα και κυρίως μπορεί να ανατρέξει σε σχετικές μελέτες για την περαιτέρω ενημέρωσή του.

Στο εκτενές έκτο κεφάλαιο «Μετασχηματισμοί» η συγγραφέας πραγματεύεται τους μετασχηματισμούς, δηλαδή τις μετακινήσεις που προβλέπονται στη Θεωρία της Σύνταξης για να μετατρέψουν τη βαθεία σε επιφανειακή δομή. Αρχικά γίνεται η διάκριση των δύο τύπων μετακίνησης, του κανόνα υποκατάστασης και του κανόνα προσάρτησης, και καταγράφονται τα είδη των μετακινήσεων (μετακίνηση ΟΦ, ερωτηματικής φράσης, αναφορικού στοιχείου, μετακίνηση κεφαλής και προσάρτηση). Ακολουθώντας και εδώ την ίδια μεθοδολογία, η συγγραφέας αναλύει τα είδη των μετακινήσεων στην αγγλική γλώσσα, ενώ στη συνέχεια αναφέρεται σε συγκεκριμένες εφαρμογές σε προτάσεις της Ελληνικής για όλα τα προαναφερθέντα είδη μετακίνησης. Το θέμα συνδέεται και με την αναφορά σε συγκεκριμένες δο-

μές της Ελληνικής (π.χ. με τη δομή των ελεύθερων αναφορικών προτάσεων, τις δομές με κενό τελεστή). Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την εφαρμογή των κανόνων υποκατάστασης (μετακίνηση κεφαλής) και προσάρτησης στην Ελληνική και κυρίως με την επισήμανση των προβλημάτων που προκύπτουν από αυτήν.

Το έβδομο κεφάλαιο «Θεωρία Αναφορικής Δέσμευσης: λεξικές κατηγορίες» πραγματεύεται τη Θεωρία της Αναφορικής Δέσμευσης, η οποία βάσει ορισμένων συνθηκών καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο μια ΟΦ είναι ελεύθερη, έχει δηλαδή ανεξάρτητη αναφορά, και πώς οι αντωνυμικοί τύποι είναι δεσμευμένοι (αυτοπαθείς και αλληλοπαθείς αντωνυμίες) ή μη δεσμευμένοι (προσωπικές αντωνυμίες) από κάποιο σημείο αναφοράς στην πρόταση. Αναλύονται οι συνθήκες με παράλληλη παρουσίαση των αγγλικών και των ελληνικών δεδομένων και ερμηνεύονται όλες οι απαραίτητες έννοιες (π.χ. αναφορική δέσμευση, κυβερνητική κατηγορία κ.ά.), ώστε να γίνει κατανοητή η περαιτέρω εφαρμογή αρχικά στα δεδομένα της αγγλικής και κατόπιν σε εκείνα της ελληνικής γλώσσας. Η ισχύς της αναφορικής δέσμευσης διαλευκαίνεται ακόμη περισσότερο με την επισήμανση των ομοιοτήτων και των σημείων στα οποία οι ελληνικές δομές διαφοροποιούνται (π.χ. ως προς την αυτοπαθή αντωνυμία *ο εαυτός μου*, την κτητική *του*, την αλληλοπαθή *ο ένας τον άλλον*, τον αντωνυμικό τύπο *ο ίδιος*), όπως προκύπτουν από τις αναλύσεις σύγχρονων μελετών.

Ακολουθεί το σύντομο όγδοο κε-

φάλαιο «Κενές ΟΦ», στο οποίο αρχικά κατηγοριοποιούνται οι κενές ΟΦ με βάση τα χαρακτηριστικά τους (+/- αναφορικό και +/-αντωνυμικό) και στη συνέχεια εξετάζονται δύο από τα είδη τους, το ίχνος από μετακίνηση ΟΦ και το ίχνος από μετακίνηση ερωτηματικής αντωνυμίας. Κατόπιν παρουσιάζονται συνοπτικά οι κενές κατηγορίες-υποκείμενα PRO και pro. Αναφορικά με το PRO, η συγγραφέας επιλέγει να μην παρουσιάσει τη Θεωρία Ελέγχου και την αναλυτική εξέταση των απαρεμφατικών δομών σε ξεχωριστό κεφάλαιο, καθότι η νέα ελληνική γλώσσα δεν διαθέτει απαρεμφατικές δομές ανάλογες με αυτές της αγγλικής ή άλλων γλωσσών. Γι' αυτόν τον λόγο περιορίζεται στη μικρή, πυκνή αλλά πολύ ουσιαστική και δίχως ουσιώδεις παραλείψεις αναφορά στις δομές που απαντά το PRO. Πάντως, τη συγκεκριμένη ενότητα με δυσκολία θα μπορούσε να παρακολουθήσει ο μη ειδικός, που θα ήθελε να σχηματίσει ολοκληρωμένη εικόνα για τον έλεγχο του PRO, που ωστόσο αναφέρεται σποραδικά σε διάφορα σημεία του βιβλίου, όπου κρίνεται απαραίτητο (βλ. ενδεικτικά κεφάλαιο 4 ως προς τους θεματικούς ρόλους και κεφάλαιο 6 ως προς τους μετασχηματισμούς). Αντίστοιχα σύντομη στο κεφάλαιο αυτό είναι και η αναφορά στο κενό-μηδενικό υποκείμενο pro της Ελληνικής. Όμως, τόσο η θέση και η λειτουργία του όσο και οι επιπτώσεις που έχει η παρουσία του στην ελληνική πρόταση αναφέρονται συχνά σε διάφορα κεφάλαια του βιβλίου (βλ. ενδεικτικά κεφάλαιο 5 με αφορμή τη Θεωρία της Πτώσης, κεφάλαιο 6 με

αφορμή τους μετασχηματισμούς και κεφάλαιο 11 για σύγχρονες αναλύσεις).

Απουσιάζει επίσης ως αυτόνομο κεφάλαιο και η Θεωρία της Κυβέρνησης, η οποία ρυθμίζει τις δομικές σχέσεις μεταξύ των στοιχείων (π.χ. κεφαλής-συμπληρώματος). Επειδή όμως ο ρόλος της γίνεται περισσότερο σαφής, όταν ερμηνεύεται σε συνάφεια με άλλες θεωρίες, επιλέγεται η πραγμάτευσή της στα αντίστοιχα κεφάλαια (βλ. π.χ. κεφάλαια 5, 6, 7, 8 και 9).

Ο κυρίως κορμός του βιβλίου ολοκληρώνεται με το ένατο κεφάλαιο «Θεωρία των Δεσμεύσεων», οι οποίες ρυθμίζουν τους περιορισμούς που ισχύουν για τα μετακινούμενα στοιχεία και τις θέσεις τις οποίες καταλαμβάνουν. Αρχικά ορίζονται βασικές έννοιες (π.χ. δεσμευτική κατηγορία, φραγμός, κανονική κυβέρνηση), ενώ στη συνέχεια ερμηνεύονται οι συνθήκες και οι περιορισμοί βάσει των οποίων επιτρέπονται ή απαγορεύονται οι μετακινήσεις του ερωτηματικού στοιχείου. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου η συγγραφέας θίγει για μια φορά ακόμη προβλήματα που παρουσιάζει η Θεωρία σε σχέση με τη διατύπωση ορισμένων αρχών (π.χ. κυβέρνηση του ίχνους από το σημείο αναφοράς του, διατύπωση της αρχής της κενής κατηγορίας), όπου έχει την ευκαιρία να συμπεριλάβει και νεότερες απόψεις.

Το βιβλίο δεν περιορίζεται στις θεωρίες-αρχές της Κυβέρνησης και Αναφορικής Δέσμευσης. Συμπεριλαμβάνονται δύο επιπλέον κεφάλαια, το ένα εκ των οποίων, το δέκατο, φέρει τον τίτλο «Λογική Δομή». Αφορά στο

επίπεδο εκείνο του γραμματικού μοντέλου της Γενετικής Γραμματικής που θεωρείται αρκετά αφηρημένο και ως εκ τούτου δυσπρόσιτο – και συχνά δεν συμπεριλαμβάνεται σε παρόμοια εγχειρίδια για τη Σύνταξη. Η Λογική Δομή είναι το επίπεδο στο οποίο συσχετίζεται η συντακτική δομή (επιφανειακή δομή) με την ερμηνεία της πρότασης μέσω της μετακίνησης συστατικών (ποσοδεικτών και ερωτηματικών στοιχείων) και των ιχνών που αφήνουν κατά την μετακίνησή τους. Πρόκειται δηλαδή για τη λογική-σημασιολογική απεικόνιση της πρότασης σε σχέση με την αναγωγή της στη συντακτική δομή. Η συγγραφέας δεν επιζητεί στο κεφάλαιο αυτό την εις βάθος εξέταση του επιπέδου της Λογικής Δομής, εφόσον απαιτείται περαιτέρω γνώση αρχών της Λογικής και της Σημασιολογίας, πράγμα που υπερβαίνει τα όρια της Σύνταξης. Επιχειρεί εν τούτοις να διαφωτίσει τον αναγνώστη για ένα πολύ κρίσιμο και αμφιλεγόμενο ζήτημα στην εξέλιξη της Θεωρίας, τη σχέση συντακτικής και σημασιολογικής δομής της πρότασης. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε ορισμένα είδη δομών (προτάσεις με ποσοδείκτες, ερωτηματικές δομές χωρίς συντακτική μετακίνηση και διασταυρωτικές μετακινήσεις) με παραδείγματα από την αγγλική γλώσσα και με «διερευνητική» (σελ. 210) αναφορά στα δεδομένα της Ελληνικής.

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική προσφορά κρίνω το τελευταίο, ενδέκατο κεφάλαιο του βιβλίου «Επίμετρο: το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα», το οποίο πραγματεύεται τη νεότερη εξέ-

λιξη της Θεωρίας της Γενετικής Σύνταξης, το Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα, όπως έχει διαμορφωθεί στις προωμότερες φάσεις του (Chomsky 1992, 1995). Η συγγραφέας σκιαγραφεί συνοπτικά τις βασικές αρχές του Προγράμματος, επισημαίνοντας τα σημεία ως προς στα οποία το Πρόγραμμα αυτό, υπακούοντας στις «αρχές της οικονομίας», διαφοροποιείται από το Πρότυπο της Κυβέρνησης και Αναφορικής Δέσμευσης. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένα από τα στοιχεία του Μινιμαλιστικού Προγράμματος: κατ' αρχήν περιγράφεται το νέο γραμματικό μοντέλο παραγωγής, όπου καταργούνται τα δύο επίπεδα, βαθεία και επιφανειακή δομή και το οποίο περιορίζεται στο Λεξικό, το Υπολογιστικό Τμήμα και δύο πλέον επίπεδα τη Φωνητική και τη Λογική μορφή. Εξηγείται πώς το αναπαραστατικό (representational) σύστημα, που ίσχυε μέχρι τώρα, νοείται πλέον ως παραγωγικό (derivational), δηλαδή διαδικαστικό σύστημα, το οποίο στο υπολογιστικό τμήμα οδηγεί στην παραγωγή δομών. Περιγράφει πώς η σύμβαση του X-τονούμενου τροποποιείται πλέον σε μια διαδικασία που επιτελείται μέσω της συγχώνευσης/συνένωσης (merge) λέξεων από το Λεξικό. Δίδεται το περιεχόμενο των λειτουργικών κατηγοριών ως φορέων μορφολογικών χαρακτηριστικών που απαιτούν τη νομιμοποίησή τους (licensing). Αποσαφηνίζονται, επίσης, οι λόγοι για τους οποίους γίνονται οι μετακινήσεις εμφανείς ή κεκαλυμμένες (συστατικών ή χαρακτηριστικών), ώστε να ελέγχονται τα χαρακτηριστικά τους για να συγκλίνει η παραγωγή. Επιπλέον, αναφέρονται

οι αρχές της οικονομίας, στις οποίες πρέπει να υπακούουν τα μετακινούμενα στοιχεία. Παρατίθεται η διευρυμένη μορφή της πρότασης με την προσθήκη των λειτουργικών κατηγοριών (Φράση Συμφωνίας Υποκειμένου και Αντικειμένου, Φράση Χρόνου). Στο τέλος του κεφαλαίου επανέρχεται σε καίρια ζητήματα ως προς τη δομή της ελληνικής πρότασης σε σχέση με τη διάταξη των κύριων όρων ειδικότερα σε ό,τι αφορά την ανύψωση του ρήματος και τη θέση του υποκειμένου της Ελληνικής.

Μετά την πολύ γενική και εκ των πραγμάτων σε πολλά σημεία αποσπασματική παρουσίαση των επιμέρους κεφαλαίων του βιβλίου θα ήθελα να σταθώ σε ορισμένα στοιχεία/γνωρίσματα, τα οποία καθιστούν, κατά τη γνώμη μου, το έργο αυτό και ως προς το περιεχόμενο και ως προς τη μορφή επιστημονικά και μεθοδολογικά άρτιο.

1) Χαρακτηρίζεται από θεματική πληρότητα, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις βασικές συνιστώσες της Γενετικής Θεωρίας στην εν λόγω φάση – που είναι στην πραγματικότητα ένα σύνολο υποθεωριών. Επιπλέον, με αφορμή τη Θεωρία γίνονται πολλές αναφορές σε διάφορα προβλήματα της Ελληνικής που έχουν απασχολήσει την έρευνα. Ενδεικτικά αναφέρω μεταξύ άλλων: α) τη θέση και τον ρόλο του κενού-μηδενικού υποκειμένου της Ελληνικής (pro), β) τη σημασία των κλιτικών σε διάφορες δομές της Ελληνικής (κλιτικό υποκείμενο, διπλασιασμός κλιτικού, παρουσία/απουσία κλιτικού σε σχέση με την γραμματικότητα της πρότασης), γ) τον προβληματισμό ως προς

το βαθμό διαγραμματικότητας της ελληνικής πρότασης (σε σχέση με τη διάταξη των όρων, το ζήτημα της απόδοσης πτώσης και θ-ρόλου, τη συμπεριφορά του ελληνικού υποκειμένου) και δ) τις επιπτώσεις που έχει –πάλι σε συσχετισμό με τα ανωτέρω– στη δομή της ελληνικής πρότασης το πλούσιο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας.

2) Ο τόμος έχει αυτοτέλεια λόγω τόσο της πληρότητας του περιεχομένου όσο και της διάθρωσης της ύλης. Σ' αυτό συμβάλλουν και τα δύο κεφάλαια, το εισαγωγικό και το επίμετρο, που συνδέουν το Πρότυπο της Θεωρίας της Κυβέρνησης και Αναφορικής Δέσμευσης με τις προηγούμενες φάσεις από τη μια και με τις σύγχρονες εξελίξεις από την άλλη πλευρά. Από την άποψη αυτή το έργο οδηγεί τον αναγνώστη μεθοδικά στην αποκόμιση μιας ολοκληρωμένης εικόνας όχι μόνο του συγκεκριμένου Προτύπου αλλά και της πορείας της γλωσσολογικής σκέψης της Γενετικής Γραμματικής γενικότερα.

3) Θεωρώ επίσης υποδειγματική τη μεθοδολογία της παρουσίασης της Θεωρίας και των αρχών της – πράγμα που μπορούν να εκτιμήσουν πολύ καλά όσοι ασχολούνται με την Συγκριτική Γλωσσολογία. Αναλόγως με την εξέταση των επιμέρους θεμάτων (π.χ. ανάλυση συγκεκριμένης αρχής, κανόνα κ.ο.κ.), τον στόχο που τίθεται, την υπάρχουσα βιβλιογραφία, την εμβάθυνση σε ζητήματα, τη σπουδαιότητα ενός φαινομένου και το βαθμό στον οποίο εξαντλείται ένα θέμα, επιλέγεται ο τρόπος παρουσίασης της Θεωρίας και της εφαρμογής της: είτε πρώτα στην αγγλική γλώσσα,

μόνον σ' αυτήν και τα δεδομένα της, είτε με παράλληλη παρουσίαση ή με κατοπινή των δεδομένων της Ελληνικής είτε με αντιπαράβολή παραδειγμάτων, με στόχο την επισήμανση ομοιοτήτων και διαφορών, την αναφορά σε παραμετροποιήσεις, την εξαγωγή συμπερασμάτων, την υπογράμμιση των σημείων που χρήζουν περαιτέρω μελέτης και τέλος την αξιολόγηση και αποτίμηση του Προτύπου.

4) Ιδιαίτερως χρήσιμη για την κατανόηση των θεωρητικών αρχών και επιπλέον κατατοπιστική για τον τρόπο ανάλυσης των δομών είναι, όπως τονίστηκε ήδη σε πολλά σημεία της παρουσιάσής μας, η χρήση πλείστων παραδειγμάτων, δένδροδιαγραμμάτων και αγκυλοδιαγραμμάτων, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στον αναγνώστη να βλέπει άμεσα την εφαρμογή της Θεωρίας. Επιπλέον, όλα τα αγγλικά παραδείγματα αποδίδονται στην ελληνική γλώσσα.

5) Η δομή του βιβλίου είναι ξεκάθαρη και καθοδηγητική για τον αναγνώστη. Σ' αυτό συμβάλλει τόσο η Θεωρία, η οποία είναι διαρθρωμένη σε αυτόνομες υποθεωρίες-αρχές όσο και η συγγραφέας με την επιλογή των επί μέρους κεφαλαίων και την τοποθέτησή τους σε συγκεκριμένη θέση στο βιβλίο, ούτως ώστε να υπάρχει μια λογική συνέχεια που οδηγεί από τη μια θεωρία στην άλλη, χωρίς αυτές να επικαλύπτονται και χωρίς να προηγούνται εκείνες που προϋποθέτουν άλλες.

6) Το βιβλίο διακρίνεται επίσης για την εσωτερική συνοχή και αλληλουχία, η οποία διασφαλίζεται και με εσωτερικές παραπομπές. Κυρίως όμως, επειδή

η συγγραφέας επανέρχεται σε ζητήματα σε διάφορα σημεία του βιβλίου, ο αναγνώστης εμπλουτίζει βαθμιαία τις γνώσεις του γύρω από ένα θέμα, αποκτώντας πιο ολοκληρωμένη εικόνα, καθώς γνωρίζει σταδιακά κι εξοικειώνεται με τις αρχές και τις έννοιες της Θεωρίας (βλ. π.χ. ενασχόληση με το υποκείμενο της Ελληνικής, τις ερωτηματικές προτάσεις).

7) Εξαιρετικά διεξοδική είναι και η βιβλιογραφική ενημέρωση: η συγγραφέας έχει αξιοποιήσει όλη τη σχετική/ομοειδή βιβλιογραφία για τη γενετική μετασχηματιστική ανάλυση με ιδιαίτερη έμφαση σε ό,τι αφορά την Ελληνική, με άποψη για ό,τι γράφεται σε πάρα πολλούς τομείς. Υπό αυτήν την έννοια το βιβλίο της λειτουργεί αφενός ως «καθρέφτης» της ελληνικής γλωσσολογικής έρευνας και αφετέρου ως «κλειδί» για τη γενικότερη παραγωγή γενετικών εργασιών που αφορούν την Ελληνική. Στο τέλος του βιβλίου είναι καταγεγραμμένη όλη η βιβλιογραφία, όχι μόνο αυτή στην οποία η συγγραφέας αναφέρεται, αλλά και όλη εκείνη στην οποία παραπέμπει προς περαιτέρω ενημέρωση και μελέτη. Συνεπώς, ο αναγνώστης εκτός από τη βασική βιβλιογραφία για τη Θεωρία έχει τη δυνατότητα να ενημερωθεί για επιπλέον εξειδικευμένη σύγχρονη βιβλιογραφία που αφορά τα επιμέρους γλωσσικά φαινόμενα.

8) Αναφορικά με τη χρησιμότητα και τα τεχνικά χαρακτηριστικά του βιβλίου, αξίζει να επισημανθούν τα εξής: ως προς την ορολογία, σε όλο το κείμενο δίνονται ταυτόχρονα ο αγγλικός όρος και ο όρος στην Ελληνική

κή (πράγμα διόλου εύκολο για μια θεωρία που έχει διατυπωθεί στην Αγγλική, στην οποία συγγράφουν κατά προτίμηση οι περισσότεροι γλωσσολόγοι μελετητές), όπου είτε αναζητείται στην βιβλιογραφία –εφόσον υπάρχει– ο καταλληλότερος όρος είτε γίνεται προσπάθεια να αποδοθεί με ακρίβεια μια έννοια ή ένας κανόνας, χωρίς αυτό να βλάπτει την «ελληνικότητα» του κειμένου. Έτσι, ο αναγνώστης προβαίνει στις αντιστοιχίσεις των όρων είτε αναζητεί να μελετήσει ένα φαινόμενο στην ξένη βιβλιογραφία είτε αντίστροφα, όταν επιθυμεί να αποδώσει τον όρο στην ελληνική γλώσσα.

Επίσης, υπάρχει ένας πίνακας συντομογραφιών, που από τον μικρό αριθμό τους διαφαίνεται ότι έχουν χρησιμοποιηθεί με φειδώ, και είναι πολύ χρήσιμος σε όσους διαβάζουν το βιβλίο τμηματικά. Πολύ δε χρησιμότεροι για τον ίδιο λόγο είναι και οι δύο πίνακες όρων και εννοιών: ο πρώτος με τις έννοιες και τους όρους στην ελληνική γλώσσα, ο οποίος χαρακτηρίζεται από μεγάλη πληρότητα, και ο δεύτερος με τους ξενόγλωσσους όρους. Με τον τρόπο αυτό ο αναγνώστης που είναι εξοικειωμένος είτε με την ελληνική είτε με την ξενόγλωσση ορολογία είναι σε θέση να ανατρέχει ανά πάσα στιγμή στο χωρίο που παραπέμπεται.

Το βιβλίο δεν περιλαμβάνει καθόλου υποσημειώσεις – σύνηθες χαρακτηριστικό των χειριδίων – και όλες οι απαραίτητες επεξηγήσεις και βιβλιογραφικές παραπομπές γίνονται εντός του κειμένου, πράγμα που κάνει πιο ξεκούραστη την ανάγνωση.

9) Ο λόγος που χρησιμοποιεί η συγγραφέας διακρίνεται από λιτότητα και σαφήνεια ως προς τη διατύπωση, καθώς και ιδιαίτερη ευαισθησία στην προσπάθεια να αποδοθούν όροι και έννοιες στην ελληνική γλώσσα που θα ξένιζαν αν δεν ήταν ενταγμένοι σ' έναν λόγο προσεγμένο από κάθε άποψη, έναν λόγο πυκνό ορισμένες φορές αλλά και μεστό, ουσιαστικό, δίχως περιττή λέξη. Η συγγραφέας με την πολυετή διδακτική πείρα έχει την ικανότητα να απλοποιεί με το λόγο της αλλά και, με την προσθήκη των κατάλληλων παραδειγμάτων, να καθιστά κατανοητές ιδιαίτερα δυσνόητες έννοιες, χωρίς ωστόσο να απλουστεύει τη Θεωρία χάριν της απλότητας.

Αν θελήσουμε να συγκρίνουμε το βιβλίο αυτό με το προηγούμενό της (Μετασχηματιστική Σύνταξη, 1989) μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι, ενώ εκείνο ήταν πιο παιδαγωγικό, το παρόν μπορεί να χαρακτηριστεί ως πιο θεωρητικό, καθώς δίνει μεγάλη έμφαση σε πολλά ζητήματα που έχουν ανακύψει στη Θεωρία συμπεριλαμβανοντας επιπλέον τις νεότερες αναλύσεις για τις δομές της ελληνικής γλώσσας.

Στα πιο ουσιαστικά χαρακτηριστικά του τόμου συγκαταλέγεται, κατά την άποψή μου, και το εξής: σχεδόν καμία θεωρία-αρχή δεν παρουσιάζεται με τρόπο αυθαίρετο, δογματικό και αξιωματικό. Η συγγραφέας δεν αφήνει τον αναγνώστη να αιωρείται στη σφαίρα του αγνώστου. Θέτει συγκεκριμένους προβληματισμούς από τους οποίους προκύπτουν τα θεωρητικά ζητήματα, εξηγεί με σαφήνεια

τους λόγους για τους οποίους διατυπώνονται οι επιμέρους θεωρίες-αρχές, πώς λειτουργούν στο σύστημα, ποιο σκοπό εξυπηρετούν στη Θεωρία, ποια προβλήματα λύνουν και βεβαίως ποια ερωτήματα αφήνουν αναπάντητα προς περαιτέρω διερεύνηση. Η συγγραφέας αναλύει και διευκρινίζει με απόλυτη ακρίβεια και σαφήνεια ό,τι θεωρητικό ή φορμαλιστικό, παραλείποντας λεπτομέρειες που θα δυσκόλευαν τον αναγνώστη, χωρίς όμως να αφήνει θεωρητικά κενά.

Στην ιδιαίτερη αξία του έργου συνηγορεί και η πρωτοτυπία του, η οποία έγκειται κυρίως στην ενσωμάτωση της Θεωρίας στον ελληνικό γλωσσολογικό χώρο, πράγμα το οποίο επιτυγχάνεται με την εφαρμογή των αρχών της Θεωρίας σε δεδομένα της Νέας Ελληνικής. Εξετάζεται η δυνατότητα εφαρμογής της Θεωρίας σε μια ακόμη φυσική γλώσσα και ελέγχεται κατ' αυτόν τον τρόπο με συνέπεια η ισχύς του Προτύπου. Έτσι, η συγγραφέας παρουσιάζει τη Θεωρία και παράλληλα διερευνά τόσο την επάρκειά της ως θεωρητικού μοντέλου γλωσσικής περιγραφής και παραγωγής όσο και την καθολική της ισχύ, επιχειρώντας ταυτόχρονα και μια συνολική αποτίμηση του Προτύπου.

Επίσης, δεν διστάζει να πάρει (κριτική) θέση, να επισημάνει και να σχολιάσει συγκεκριμένα προβληματικά σημεία του Προτύπου, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο εφαρμογής του στην ελληνική γλώσσα. Και τούτο όχι για να το αμφισβητήσει, αλλά διότι, όπως διαφαίνεται από το βιβλίο, κατά την ίδια, μόνον έτσι εξελίσσεται η επιστήμη (της

Γλωσσολογίας).

Η Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού και με αυτό το βιβλίο, όπως άλλωστε και με ολόκληρο το επιστημονικό, ερευνητικό και διδακτικό της έργο, υπηρετεί με απόλυτη συνέπεια αλλά και αυστηρότητα τη Θεωρία της Γενετικής Γραμματικής, προβάλλοντας τα πλεονεκτήματα αλλά και επισημαίνοντας τα προβλήματά της. Αντιμετωπίζει γι' αυτό τις αντίθετες απόψεις με νηφαλιότητα, αποδεχόμενη ότι η γλώσσα είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, το οποίο χρήζει μελέτης σε όλες του τις διαστάσεις, διαχωρίζοντας ωστόσο εκείνες τις προσεγγίσεις που εξετάζουν τη γλώσσα ως εργαλείο επικοινωνίας από το ρόλο που διαδραματίζει στη γλωσσική επιστήμη η Γενετική Γραμματική με τη συμβολή της στη διερεύνηση της γλωσσικής ικανότητας και στην κατανόηση της λειτουργίας των γνωστικών-νοητικών διαδικασιών του ανθρώπινου νου (βλ. π.χ. κεφάλαιο 2 και σελ. 255-257).

Η μακρόχρονη επιστημονική μελέτη της Γενετικής Γραμματικής – αλλά και γενικότερα – η πολυετής εκπαιδευτική πείρα της Δήμητρας Θεοφανοπούλου-Κοντού αποτυπώνονται με τον καλύτερο τρόπο σ' αυτό το βιβλίο της. Με τη θεματική πληρότητα, όπως αδρομερώς παρουσιάστηκε, τη συστηματική διάθρωση της ύλης και της δομής εν γένει, την υποδειγματική μεθοδολογία, το πλήθος παραδειγμάτων εφαρμογής και ανάλυσης, την εκτενή βιβλιογραφία, τη δίγλωσση ορολογία, τα τεχνικά χαρακτηριστικά του, τη λιτή και κατανοητή γλώσσα, αλλά κυρίως την ανάπτυξη προβληματισμών,

τον έλεγχο και την αξιολόγηση του θεωρητικού Προτύπου, η Δήμητρα Θεοφανοπούλου-Κοντού οδηγεί σταδιακά τον μελετητή, τον αναγνώστη –από τις πιο πρώιμες και απλές έως τις πιο σύνθετες και σύγχρονες έννοιες– σε μια πορεία «συνεύρεσης» με την Τσομσκιανή σκέψη και τη γενετική θεώρηση της γλώσσας.

Πρόκειται για έργο εξαιρετικής σπουδαιότητας για τη γενετική προσέγγιση της ελληνικής γλώσσας, που αποτελεί σημαντική συμβολή στην ελληνική βιβλιογραφία και είναι ιδιαίτερα πολύτιμο, όχι μόνο για τους φοιτητές της Γλωσσολογίας. Απευθύνεται σε ένα ευρύ φάσμα αναγνωστών, ακόμη και στο μη ειδικό ευρύτερο επιστημονικό κοινό που θέλει να γνωρίσει και να εμβαθύνει στη Γενετική Μετασχηματιστική Γραμματική, σε όλους όσους ενδιαφέρονται να προσεγγίσουν τη γλώσσα από μια διαφορετική επιστημονική άποψη, σε όλους όσους διδάσκουν γλώσσα (με στοιχεία γλωσσολογικής γνώσης), αλλά και στον ειδικό επιστήμονα μελετητή και τον δάσκαλο της Γλωσσολογίας⁴.

Θα θέλαμε, τέλος, να ευχηθούμε ο τόμος αυτός να συμπληρωθεί με ένα βιβλίο ασκήσεων με τις αντίστοιχες απαντήσεις, ούτως ώστε ο μελετητής

του να μπορέσει να εξοικειωθεί περισσότερο με τη Θεωρία ασκούμενος στην εφαρμογή της, ενώ παράλληλα να λειτουργεί ως έναυσμα, ώστε να θέτει ο ίδιος τους προβληματισμούς του, να αναζητεί δομές της γλώσσας και να πειραματίζεται πάνω σ' αυτές, να εμβαθύνει κατ' αυτόν τον τρόπο στη γλωσσική ανάλυση. Ακόμη, θα ευχόμασταν το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου (Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα) να αποτελέσει την αφορμή για τη δημιουργία/συγγραφή ενός νέου βιβλίου, που θα αφορά στη νεότερη φάση της Θεωρίας.

*Αγγελική Τσόκογλου
Πανεπιστήμιο Αθηνών
e-mail: angtsok@gs.uoa.gr*

4. Ήδη το βιβλίο αυτό –από όσο γνωρίζω– διδάσκεται όχι μόνο στους φοιτητές του Τομέα Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά αποτελεί βάση για τη διδασκαλία του μαθήματος της Σύνταξης και στους φοιτητές του Μεταπτυχιακού Διατηρηματικού Προγράμματος «Η διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας», είναι πηγή άντλησης βιβλιογραφίας και πλείστον θεμάτων στα οποία συγγράφονται σεμιναριακές και διπλωματικές εργασίες, καθώς επίσης και διδακτικό βιβλίο για τη διδασκαλία του προπτυχιακού μαθήματος της Συγκριτικής Γλωσσολογίας σε ξενόγλωσσο τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Carnie, A. 2002: *Syntax: a Generative Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Chomsky, N. 1957: *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton.
- Chomsky, N. 1965: *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. 1970: "Remarks on nominalization". Στο R. Jacobs & P. Rosenbaum (εκδ.), *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham, Mass.: Ginn and Co, 184-211.
- Chomsky, N. 1981: *Lectures on Government and Binding: the Pisa Lectures*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, N. 1986a: *Barriers*. Linguistic Inquiry Monograph 13. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. 1986b: *Knowledge of Language: its Nature, Origins and Use*. New York: Praeger.
- Chomsky, N. 1989: "Some notes on the economy of derivation and representation". *MIT Occasional Working Papers in Linguistics* 10. [βλ. και Chomsky 1991, στο R. Friedin (εκδ.), *Principles and Parameters in Comparative Grammar*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 417-454.]
- Chomsky, N. 1992: "A minimalist program for linguistic theory". *MIT Occasional Working Papers in Linguistics* 1. [βλ. και Chomsky 1993, στο S. Keyser & K. Hale (εκδ.), *The View from Building 20*. Cambridge, Mass: MIT Press, 1-52.]
- Chomsky, N. 1995: *The Minimalist Program*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Culicover, P. 1997: *Principles and Parameters: an Introduction to Syntactic Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Fanselow, G. & Felix, S.-W. 1987: *Sprachtheorie 2: Rektions- und Bindungstheorie*. Tübingen: Francke.
- Grewendorf, G. 1988: *Aspekte der deutschen Syntax*. Tübingen: Narr.
- Haegeman, L. 1994: *Introduction to Government and Binding Theory*. Cambridge, Mass: Blackwell.
- Θεοφανοπούλου-Κοντού, Δ. 1989: *Μετασηματιστική Σύνταξη. Από την θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Ouhalla, J. 1999: *Introducing Transformational Grammar: from Principles and Parameters to Minimalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Radford, A. 1988: *Transformational Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Riemsdijk, H. van & Williams, E. 1986: *Introduction to the Theory of Grammar*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Stechow, A. von & Sternefeld, W. 1988: *Bausteine syntaktischen Wissens*. Opladen: Westdeutscher.
- Webelhuth, G. 1995: *Government and Binding and the Minimalist Program Principles in Syntactic Theory*. Oxford: Blackwell.
- Φιλιππάκη-Warburton, E. 1992: *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*. Αθήνα: Νεφέλη.